

رئیس سازمان ملی بهره‌وری در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

ایران جزء ۵ کشور پرمصرف انرژی است

فاطمه سادات مرتضوی خبرنگار گروه اقتصاد

رشد اقتصادی را در مجموع چهار عامل مختلف تعیین می‌کنند؛ سرمایه فیزیکی، نیروی کار، سرمایه انسانی و بهره‌وری. بررسی سهم این چهار عامل در رشد اقتصادی ایران نشان می دهد طی سه دهه اخیر سرمایه فیزیکی بیشترین سهم را در رشد اقتصادی ایران داشته، در حالی که این سهم برای نیروی کار و سرمایه انسانی ناچیز و برای عامل بهره‌وری منفی بوده است. این بدین معناست که گروه‌های اجتماعی کم‌درآمد که بر سرمایه انسانی و نیروی کار خود متکی اند، سهم چندانی از رشد اقتصادی ندارند. از این رو، با توجه به ناچیز بودن سهم نیروی کار در رشد اقتصادی، نمی‌توان مدلل رشد اقتصادی در کشور را رشد فراگیر دانست. بهره‌وری را شاید بتوان با این جمله پل کروگمن، برنده نوبل اقتصاد و استاد دانشگاه پرینستون، توضیح داد. وی معتقد است «بهره‌وری همه چیز نیست، اما در بلندمدت تقریباً همه چیز است»؛ این جمله بیانگر اهمیت بهره‌وری در نظم جدید اقتصاد جهان است. گرچه در سه دهه اخیر روند بهره‌وری در ایران نامطلوب بوده؛ اما ظاهراً در سه سال اخیر روند مثبتی تجربه شده است؛ به طوری که طبق اعلام سازمان بهره‌وری، در سه سال اخیر میانگین رشد اقتصادی به طور میانگین سالانه ۴٫۵ درصد بوده که ۳٫۵ واحد درصد از آن معادل ۷۵ درصد سهم بهره‌وری بوده است. آمارها نشان می دهد این سهم در ۲۰ ساله گذشته تنها ۳۸ درصد بوده است. «فرهیختگان» با هدف تحلیل و بررسی وضعیت بهره‌وری در ایران به سراغ میرسامان پیشوایی، رئیس سازمان ملی بهره‌وری رفته است. آنچه در ادامه می آید، متن کامل این گفت‌وگوی تفصیلی است.

■ حال بهره‌وری ایران در دنیای واقعی چطور است؟

این موضوع از دو منظر قابل بررسی است؛ یکی اینکه نسبت به سایر کشورهای توسعه یافته و حتی رقیب در آسیا مثل کشورهای شرق آسیا اعم از سنگاپور، ژاپن، چین و تایوان در سطح پایین تری از بهره‌وری قرار داریم که این فاصله هم متأسفانه قابل توجه است و باید به بررسی عوامل آن بپردازیم. گزاره دیگری وجود دارد مبنی بر اینکه اخیراً وضعیت بهره‌وری در ایران بدتر شده که نادرست است. از سال ۱۴۰۰ تا به امروز رشد مثبت داشته‌ایم و متوسط رشد عوامل شاخص بهره‌وری (TFP) به طور میانگین در این سه سال ۳٫۵ درصد بوده که رقم قابل توجهی است و از میزان هدف‌گذاری برنامه توسعه که ۲٫۸ درصد بوده بیشتر است. گفتنی است دوره تلخ و ناگواری را در دهه ۹۰ گذرانیدیم که نه تنها رشد بهره‌وری نداشتیم، بلکه متوسط رشد بهره‌وری در دهه ۹۰، منهای ۰٫۸ درصد بود، یعنی عقب‌گرد هم داشتیم. البته برخی سال‌ها بوده که مثبت شده اما به طور میانگین منفی بوده است. در سه سال گذشته در شاخص بهره‌وری از منهای ۰٫۸ درصدی به رشد بیش از ۳ درصدی رسیدیم که به خاطر اصلاح فرایندها و بهبودشان بوده است.

■ رشد مثبت بهره‌وری پس از ۱۵ سال

در سال ۱۴۰۰ که دولت سیزدهم آغاز به کار کرد، در اقتصاد و خاصه بهره‌وری وضعیت خوبی نداشتیم؛ اما با اقداماتی، روند رو به بهبودی رفت. به هر حال نگرانی ما از آینده این است که رویکرد دولت‌ها چگونه خواهد بود؟ البته این مسأله از چندین جنبه قابل بررسی است. آمارها می‌گوید پس از نزدیک به ۱۰ یا ۱۵ سال رشد منفی گرچه رشدی مثبت را تجربه کرده‌ایم، در برابر سایر کشورهای درحال توسعه همچنان عقب‌ماندگی داریم و به شدت لازم است آن را اصلاح کنیم. مسأله قابل توجه دیگر در این راستا ثابت بهره‌وری است. ما پس از ۱۵ سال نرخ منفی، شاهد بهره‌وری مثبتیم؛ اما نگرانیم که آیا حداقل تا پنج سال یا بیشتر این وضعیت مثبت ادامه پیدا خواهد کرد یا خیر؟ به طورکلی باید بگوییم، تکرار رشد نسبت به استمرار در حالت پیشین، سخت‌تر است و البته در این راه نیاز به نوآوری و خلاقیت داریم. همچنین نیاز به اقداماتی مؤثر داریم که در برنامه هفتم جاپای این اقدامات ابتکاری را گذاشته‌ایم و راهکارهای اجرایی آن نیز طراحی شده‌اند. البته متأسفانه این راه‌ها باید بگوییم مدت‌های زیادی برنامه‌های خوبی داشتیم؛ اما در اجرا ضعیف عمل کردیم. چیزی که در این مرحله مهم بوده این است که نظام حکمرانی کشور اگر خواهان پایداری رشد بهره‌وری است باید کمر همت بزند تا این ابتکارات را اجرا کند.

■ تکلیف قانونی رشد اقتصادی مبتنی بر رشد بهره‌وری

در اهمیت توجه به بهره‌وری باید گفت به استناد دیدگاه‌های تمامی استادان و علمای حوزه اقتصاد، رشد اقتصادی ملزم به رشد بهره‌وری است. از نظر کارشناسی، رشد اقتصادی دو راه بیشتر ندارد در وهله اول از طریق تزریق نهاده‌ها ایجاد می‌شود، یعنی مستلزم توسعه سرمایه‌گذاری و بهبود وضعیت اشتغال است که از آن به عنوان (رشد نهاده محور) یاد می‌شود. به هر حال امسال هم دیدیم که جایزه نوبل اقتصاد به تفکر مبتنی بر نهاده رسید، تفکری چاره‌ساز که جهان را آید رسیده است.

همچنین در وهله دوم، رشد در گروی این است که نظام مدیریت و تدبیر را بهبود بدهید با نظام خلاقیت را. در صورتی که بهره‌وری پایین باشد، حتی با سرمایه‌گذاری هم رشد اقتصادی آجتثانی نخواهیم داشت. همچنین در این صورت همان رشد جزئی اصلاً پایدار نمی‌ماند و نهایتاً ممکن است سه یا چهارسال پایدار باشد.

به همین منظور مقام معظم‌رهبری در صدر برنامه هفتم، تأکید کردند رشد نرخ اقتصاد مبتنی بر رشد بهره‌وری کل عوامل تولید باشد. این جهت‌گیری به طور جدی مطالبه شده است.

در مورد رویکرد دولت چهاردهم درباره بهره‌وری و رشد آن به این سرعت نمی‌شود اظهارنظر کرد، به هر حال دولت به یک باز زمانی نیاز دارد تا استقرار پیدا کند و زود است تا تقاضات کنیم. لازم به ذکر است دولت در این مدت چالش‌های سیاسی داخلی و خارجی مختلفی را پشت سر گذاشته، به همین دلیل نمی‌توان متوقع بود؛ اما به طورکلی شاید بتوان از همین مهر ۱۴۰۳ که بعد تقاضات عادلانه‌ای از رویکرد و نگاه دولت چهاردهم داشت.

■ نظام ملی بهره‌وری چه می‌گوید؟

در برنامه هفتم در دو قسمت بسیار کلیدی برای رشد بهره‌وری تمهیداتی اندیشیده شده است. یکی تبصره ماده ۵ برنامه هفتم و دیگری تبصره ماده ۱۱ برنامه هفتم، این دو قسمت مهم‌ترین تکالیف در حوزه بهره‌وری را داراست. در همین راستا، سه نکته کلیدی وجود دارد؛ اولین و مهم‌ترین مسأله در حال حاضر تشکیل نظام ملی بهره‌وری است که در دوره‌های قبلی اندیشیده نشده یا به مرحله اجرا نرسیده است.

توجه به این اقدامات از پیامدهای حرکت ملی بهره‌وری است. اگر به تاریخ کشورها در این حوزه دقت کنیم می‌بینیم کشورهایی مانند تایوان، سنگاپور و... در ۱۵ سال گذشته از ما عقب‌تر بوده‌اند، اینها اکنون به پیشرفت چشمگیری در حوزه بهره‌وری رسیده‌اند. اساساً حرکت ملی بهره‌وری حرکتی است برای ایجاد فرصت‌های مناسب به منظور ارتقای بهره‌وری در همه حوزه‌ها و حتی توسعه

مقایسه شاخص شدت انرژی ایران با جهان از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۲

همه ا فشار اعم از زنان خانه دار، دانش‌آموزان تا مدیران اقتصادی و کلان. حرکت ملی بهره‌وری یعنی همین که هرکس در هر جایگاهی است به مسئولیت خود آگاه باشد و فرصت‌ها را دریابد.

با توجه به ضرورت پرداختن به این موضوع، سازمان ملی بهره‌وری ایران در جهت رفع نیازهای دستگاه‌های اجرایی و بنگاه‌های اقتصادی کشور و رسوخ نوآوری فناوری، در برنامه‌های ارتقای بهره‌وری آنها و همچنین ایجاد سازوکاری برای همکاری، هم‌افزایی و هماهنگی بازیگران اصلی نظام نوآوری در کشور و رسوخ نوآوری و فناوری در محصولات و خدمات تولیدی کشور، در آیین‌نامه بند «و» تبصره (۱۸) قانون بودجه سه سال ۱۴۰۱، در ماده ۴ و ماده ۵ برای اولین بار مفهوم نوآوری بهره‌ور را عنوان کرده است.

نظام ملی بهره‌وری رابری نخستین بار پوشش دادیم که شامل بهره‌وری خدمات دولت است. باید دولت بهره‌وری خدمات را بسنجد و بعد با بهبود فرایندها و سازوکارها، شاهد رشد ۱۰ درصد بهره‌وری در خدمات باشیم.

متأسفانه سازمان ملی استاندارد در اینفای استانداردسازی خدمات کم‌کاری کرده است. در برنامه هفتم توسعه، به‌طور واضح خواسته شده که اولاً خدمات اولویت‌دار دستگاه‌های اجرایی شناسایی شوند. ثانیاً اندازه‌گیری شوند؛ ثالثاً در دوره پیش رو ۱۰ درصد رشد بهره‌وری حاصل شود.

لازم به ذکر است نظام ملی بهره‌وری در برنامه هفتم قید شده، البته ماه‌هاست درگیر تأیید سازمان برنامه و بودجه‌ایم و امیدواریم زودتر آن را تأیید کنند. گرچه احتمال دارد به دلیل فرایند تأیید لایحه بودجه فعلا پشت درهای بسته بمانیم.

■ پشت درهای بروکراسی پیچیده گیر کردیم

زمان درحال گذر است، احکام بسیاری جاها آغاز به کار کرده و مصوبات غالباً زمان‌دار است که باید به سرعت اتفاق بیفتند. نکته دوم، اختصاصاً برای دستگاه‌های دولتی و اقتصادی است و آن این است که خدمت به افشار اولویت‌دار را پایش و بهره‌وری کنند، یعنی برای مثال فرایندی برای کوتاه کردن بروکراسی‌ها اندیشیده شود. هر قدر نظام بروکراتیک بزرگ‌تر شود به سمت بهره‌وری نمی‌توان حرکت کرد، کشور نیاز به گزارش‌های پیمایشی دارد. باید به تفکیک صنایع گزارش داشته باشیم که منجر به بلوغ صنایع می‌شود، بلوغ به تدریج شکل می‌گیرد و گزارش‌ها سال به سال بهتر می‌شود. درحقیقت رضایت کشور و مردم نیز در گروی افزایش سرعت رسیدگی به فرایندهای بروکراسی اداری است.

■ گام‌های سازمان ملی بهره‌وری برای شفافیت اطلاعات

شفافیت اطلاعات مهم‌ترین دغدغه ما در سال‌های اخیر بوده که توجه ویژه به آن داشته‌ایم. در سه‌ساله که در این حوزه مشغولیم، مردم سپاری و نخبه‌سپاری را در اولویت قرار داده‌ایم. می‌توان گفت امروز شبکه بزرگ متخصصان در کشور داریم که نخستین گام توانمندسازی این شبکه بیرون‌سپاری است، ضمن اینکه برنامه بعدی فراهم کردن اطلاعات است.

یکی از ویژگی‌های سیستم‌های دولتی این است که اطلاعات نمی‌دهند که گاهی بی دلیل است، زیرا این اطلاعات محرمانه نیست. ما در سه سال اخیر سعی کردیم سامانه سبا راه‌اندازی و اطلاعات سنجش بهره‌وری را به همه ارائه کنیم و وقتی اطلاعات شفاف باشد مردم مطالبه‌گر می‌شوند. در یک سال گذشته، سامانه «داده باز» بهره‌وری را با به کارگیری سری‌های زمانی بر این سامانه راه‌اندازی کردیم که امکان استفاده الگوریتمی و ماشینی بر روی داده‌ها وجود دارد و پژوهشگران و علاقه‌مندان در حوزه بهره‌وری می‌توانند از این سامانه استفاده کنند.

در گزارش سال ۱۴۰۱ تعداد ۷۳۰ کارشناس از ۳۰ درصد شرکت‌ها در تهیه طرح مشارکت داشتند. امسال نیز در تهیه گزارش فرایند ایران ۱۴۰۲ تعداد ۸۱۰ نفر کارشناس از ۴۰ درصد شرکت‌ها مشارکت کردند. تحول نیازمند برداشش موضوع است. اکنون گام‌های خوبی در حوزه سنجش برداشته‌ایم و باید در مرحله بعدی مداخله در راستای بهبود داشته باشیم. مدل اجرایی ماده ۱۱۱۱ را در برنامه هفتم آورده‌ایم تا دولت نقش تنظیم‌گری داشته باشد و اجرای آن در اختیار شرکت‌های دانش بنیان و بخش خصوصی قرار گیرد. بزرگ‌ترین اشتباه دولت این است که به این ماده ورود کند، زیرا دولت باید نقش تسهیل‌گری و انگیزشی داشته باشد. باید نظام عرضه و تقاضا در بهره‌وری اتفاق بیفتد و بخش خصوصی از منافع آن بهره‌مند شود. سازمان بهره‌وری از همکاری بخش خصوصی استقبال می‌کند تا چتر را بزرگ‌تر کنیم و به سمت حل مشکلات کشور پیش برویم.

ایران جزء ۵ کشور پرمصرف انرژی است

است باید این تبصره‌ها به قانون‌الحاق اضافه شود، ما نیز موافقیم؛ اما تاکنون این اتفاق نیفتاده است. البته ما مکاتباتی داشته‌ایم که از روند آن یک‌ساله می‌گذرد؛ اما همچنان اتفاقی نیفتاده است. دو موضوع مهم در این بین وجود دارد، اول اینکه برنامه ارتقای بهره‌وری در دستگاه‌های اجرایی که ۳ درصد از بودجه در آن قسمت بلوکه می‌شد، حذف شده و ضربه بزرگی برای بهره‌وری است.

■ پاداش مدیران باید منوط به بهره‌وری باشد

یک موضوع هم پاداش اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های دولتی و اتصال آن به بهره‌وری است که در تبصره‌ها نیست. البته ما این اتفاق را پیش‌بینی کردیم و ابتکاری را به کار بردیم و آن را تحت عنوان آیین‌نامه التزام بخشی شرکت‌های دولتی که مصوبه هیئت‌دولت نیز شده و در برنامه هفتم توسعه هم اشاراتی به آن شده است و پشتوانه دارد؛ اما بهتر بود در قانون بودجه درج می‌شد.

■ شاخص مصرف انرژی ایران ۲٫۵ برابر چین

ایران با اینکه دومین منابع نفت و گاز دنیا را در اختیار دارد؛ ولی به دلیل مصرف زیاد انرژی همچنان دچار ناترازی است. موضوع نگران‌کننده‌تر این است که متوسط مصرف انرژی در دنیا رویه پایین بوده؛ اما در کشور ما رویه بالا قرار دارد. شاخص شدت مصرف انرژی، نسبت میزان مصرف به تولید انرژی است. ما در این شاخص تقریباً در جهان جزء ۵،۴ کشور اول دنیا قرار داریم. البته می‌بینیم در دو سال اخیر به میزان ناچیزی بهتر شده است. میانگین شاخص در دنیا نزدیک به یک‌دهم ولی در ایران به بیش از دودهم می‌رسد. در برابر چین مصرف انرژی ما دوونیم برابر است. یکی از اقدامات در این راستا اصلاح سیاست‌های قیمتی است. ما به‌نوعی قیمت‌گذاری به نام قیمت‌گذاری مسئولانه نیاز داریم. وضعیت نگران‌کننده در مصرف انرژی نیازمند تدابیر جدی است به‌گونه‌ای که ما باید پارادایم خود را تغییر دهیم و از رویکرد تأمین انرژی به سمت مدیریت مصرف انرژی حرکت کنیم.

■ کولرها ۵ برابر برق نیروگاه بوشهر هدررفت دارند

در فصل زمستان روزانه حدود ۷۵۰ تا ۸۰۰ میلیون متر مکعب گاز در کشور ما به مصرف می‌رسد و در مقایسه با دیگر کشورها شرایط مناسبی نداریم و روسیه از جمله کشورهایی است که در این زمینه به بهره‌وری مناسب رسیده و روزانه به کل اروپا ۲۵۰ میلیون متر مکعب گاز صادر می‌کند. البته بخش زیادی از آن در صنعت مصرف می‌شود. برای مثال تعویض کوره‌های آجرپزی با تکنولوژی به‌روز چیزی نزدیک به ۴ برابر صرفه جویی در مصرف گاز ایجاد می‌کند، در برخی از استان‌ها همچون یزد در حوزه بهره‌وری انرژی طرح پیشرانی آماده شده که برآورد این است اگر این طرح در سطح ملی به صورت کامل انجام شود در مصرف گاز ۱۰ درصد صرفه جویی می‌شود. صنعت بری ما از شاخه افزوده ایجاد می‌کند و سعی داریم تا ناترازی انرژی در این بخش را بشکنیم و به شرایط مطلوبی دست یابیم. در حوزه بهره‌وری انرژی و آب نیاز به اقدامات و تصمیمات جدی داریم. اقدامات سازمان بهره‌وری در این زمینه چند لایه دارد؛ نخست اینکه دستگاه اجرایی متولی بخش برنامه بهره‌وری خود را پیش ببرد. وزارتخانه‌های نیرو، نفت و جهاد کشاورزی در حوزه آب و انرژی با سازمان بهره‌وری در حال فعالیت‌اند و برنامه بهره‌وری وزارت جهاد کشاورزی هم که ابلاغ شده در راستای بهره‌وری آب است. طرح دومی که در دست اقدام بود موضوع کولرهاست. ۲۰ میلیون کولر آبی در کشور داریم که بیش از ۵ هزار مگاوات برق را اتلاف می‌کنند. ما یک طرح همکاری مشترک با وزارت نیرو داریم که براساس آن، قرار است موتورهای القایی منسوخ شده این کولرها با موتورهای بی‌ال‌دی‌سی تعویض شود که اگر این اتفاق بیفتد، پیش‌بینی می‌شود حدود ۵ هزار مگاوات برق صرفه جویی شود که این عدد معادل ۵ برابر نیروگاه بوشهر است.

■ صرفه‌جویی ۶ میلیارد دلاری

■ با اجرای طرح بهره‌وری انرژی

سال گذشته در بحران اروپا هر مترمکعب انرژی ۲۷ سنت معامله می‌شد و هم اکنون بین ۲۵ تا ۳۰ سنت است. برآورد ما این است با اجرای طرح بهره‌وری انرژی، سالانه ۶ میلیارد دلار در کشور صرفه جویی می‌شود. پتانسیل‌های زیادی در حوزه بهره‌وری انرژی وجود دارد و با اجرای این طرح‌ها و صرفه جویی در مصرف انرژی می‌توان سال‌ها رشد اقتصادی را حمایت کرد. در موضوع آب در حوزه کشاورزی یک مسئول حد داریم، آن هم، موضوع آبیاری کشت و الگویی کشت است. ما باید به سمت محصولاتی برویم که ارزش افزوده بالا یا مصرف آب کمتری دارند. یکی از مشکلات تراز تجاری کشور در حوزه کشاورزی این است که صادرات به لحاظ حجم افزایش یافته، اما به لحاظ ارزش کم‌شده و تراز تجاری در حوزه کشاورزی به دلیل ارزش افزوده پایین محصولات ما منفی است.

■ ۲۰ درصد محصولات کشاورزی دور ریخته می‌شود

حدود ۲۵ درصد از اتلاف انرژی مادر بخش زنجیره تأمین کشاورزی است و از ۱۲۵ میلیون تن محصول کشاورزی حدود ۲۰ میلیون تن را دور می‌ریزیم که با آن می‌توان ۱۸ میلیون نفر را سیر کرد. در حوزه کشت‌گندم آبی کشور ۴۲ میلیون تن محصول در هکتار برداشت می‌شود، در برنامه ابلاغی وزارت جهاد، اعلام شده برداشت به ۵،۵ میلیون تن برسد، در این صورت ضمن اینکه نیاز از داخل را به صورت کامل پوشش می‌دهیم، صادرات هم خواهیم داشت و می‌توانیم علاوه بر امنیت غذایی به اقتدار غذایی برسیم و این اهم بزرگ قدرت در مقابل تحریم است.

ارتباط سازمان ملی بهره‌وری ایران با برخی از دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش بنیان موجب شده در حوزه ارتقای بهره‌وری در کشور طرح‌های نوینی استخراج کنیم. برای اجرایی شدن این طرح‌ها نیاز به تأمین مالی و انگیزه داریم که به راهکارهایی هم رسیده‌ایم؛ از جمله همکاری مؤثر و بیشتر با بخش خصوصی. آمادگی آن‌ها را هم دریافت کرده‌ایم؛ اما متأسفانه مشوق‌های دولتی و مالی برای بهبود همکاری وجود ندارد.

■ تنظیم آیین‌نامه تسهیم منافع در اولویت قرار گیرد

در شرایط کنونی که منابع مالی خوبی برای سرمایه‌گذاری نداریم و بودجه موجود صرف مسائل جاری می‌شود. لذا توان زیادی در بخش دولتی وجود ندارد که نسبت به سرمایه‌گذاری و تجهیزیات اقدام جدی را انجام دهیم، پس بیش از پیش آماده‌گسترش همکاری‌ها با بخش خصوصی‌ایم. از آنجایی که بهره‌وری با درآمد سرانه ارتباط مستقیم دارد پس نیاز به یک حامی در این راستا ضروری است. باید انگیزه لازم را دولت برای به کارگیری و اشتیاق دستگاه‌ها و بخش خصوص و دانش بنیان‌ها فراهم سازد. این مهم به عنوان جریان رسمی در برنامه هفتم آمده است. یعنی تعریف سازوکاری برای همکاری نهادها، علاوه بر آن سازوکار تسهیم منافع بین سازمان‌های همکاری‌کننده، بخش خصوصی و دانش بنیان‌ها داده‌ها برابر دولت دانند ولی نیازمند اشتیاق‌اند. اگر با سازوکارهای مختلف، نرم و نهادها و راه‌مراه سازیم‌ها نه تنها شرایط برای اقتصاد

و کشور ارزش افزوده ندارد بلکه مردم نیز در مسیرهای مخرب سرمایه‌گذاری می‌کنند و سرمایه را از دست می‌دهند.

■ رکوردشکنی بهره‌وری

■ در صنعت نفت با ۱۲٫۷ درصد بهره‌وری

نگاهی به عملکرد بخش‌های مختلف اقتصاد و تأثیر آن در این رشد حاکی از آن است که صنعت نفت رکورد رشد بهره‌وری در اقتصاد را در طول فعالیت برنامه ششم شکسته است، به طوری‌که بهره‌وری در صنعت نفت از منفی ۳٫۷ درصد به ۱۲٫۷ درصد رسیده که بیشترین جهش را در میان سایر بخش‌های اقتصادی داشته است.

■ بخش صنعت در جایگاه دوم رشد بهره‌وری

پس از نفت و گاز، بخش صنعت نیز در رتبه دوم افزایش بهره‌وری قرار دارد به طوری‌که رشد بهره‌وری در این بخش از ۳۰٫۱ درصد به ۵۰٫۷ درصد رسیده

است. این با سایر داده‌ها همخوانی دارد؛ زیرا در سال‌های اخیر، فروش خوبی در نفت داشته‌ایم. آمارها نشان می‌دهد بیشترین رشد بهره‌وری مربوط به بخش ارتباطات و اطلاعات است؛ اما نکته اینجاست که بهره‌وری این بخش در برنامه ششم نیز بالا بوده و رقم ۲۷٫۵ را ثبت کرده که به حدود ۱۴٫۴ کاهش یافته است. البته همین رشد اخیر با سایر داده‌های فناوری اطلاعات همخوانی دارد؛ زیرا می‌بینیم بسیاری از شغل‌های حوزه‌ای تی‌به صورت فریلنسری نیز ارآوری قابل توجهی برای کشور داشته‌اند. آمارها حاکی از آن است که در طول سال‌های فعالیت دولت سیزدهم بهره‌وری در کشاورزی ۲۰۵ درصد، معدن ۷۰۵ درصد، صنعت ۵۰۷ درصد، آب و برق ۱۰۹ درصد، ساختمان منفی ۴۰۹ درصد و حمل‌ونقل ۶۰۲ درصد بوده است.

■ بودجه ۱۴۰۴ از نگاه بهره‌وری

درخصوص نقاط قوت و ضعف بودجه ۱۴۰۴ باید بگوییم، این بودجه از منظر نگاه بهره‌وری نقاط مثبت و منفی دارد. می‌بینیم که از جانب سازمان برنامه و بودجه کشور اقدامات خوبی به منظور شفافیت بیشتر اندیشیده شده است، اعم از اینکه یک‌سری تبصره‌های مربوط به درآمد‌ها و هزینه‌های فرابودجی‌ای، با ابتکارات برنامه بودجه در سقف هزینه‌ها و درآمدهای بودجه عمومی درج شده که اقدام خوبی است. مانند موضوع هدف‌مندی یارانه‌ها و امثال آن که اقدام رو به جلویی محسوب می‌شود؛ اما برخی موضوعات نیاز به بهبود دارند. مانند سهم هزینه‌های عمرانی و بودجه کشور در این حوزه، امسال حدود ۱۲ درصد است. در بسیاری از کشورهای دموکراسی‌محور تا توسعه یافته معمولاً سهم بودجه عمرانی چیزی حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد است که رقم تصویب‌شده ما در مقابل این عدد بسیار ناچیز است. تازه اگر ما تا پایان سال دقت کنیم بسیاری از عدم تخصیص‌ها مربوط به این بخش است.

■ از منظر بهره‌وری

■ دولت نباید از صندوق توسعه قرض بگیرد

یک موضوع قابل تأمل دیگر، استفاده دولت از منابع صندوق توسعه ملی است، اساساً این مسئله در نگاه بهره‌وری تجویز نمی‌شود. این منابع در اصل منابعی است که باید در زمان‌های حیاتی و برای پروژه‌های توسعه بزرگ به منظور تضمین آینده کشور مورد استفاده قرار گیرد. البته قبول داریم که در شرایط کنونی، کشور محدودیت‌های جدی دارد؛ اما در هر صورت چه با اجبار چه با اختیار از منظر بهره‌وری این اقدام مطلوب نیست.

نکته دیگری نیز در رابطه با نظام بودجه‌ریزی کشور ما وجود دارد که فراتر از لایحه بودجه ۱۴۰۴ است. اینکه چه مقدار بر اساس نیاز واقعی ما بودجه نوشته می‌شود. چه مقدار مبتنی بر عملکرد و اهداف بودجه تخصیص پیاده می‌کند و البته تا چه میزان مبتنی بر چانه‌زنی است. البته که قضایوت کارشناسان این است که در این مسئله آنچنان نمره خوبی نمی‌گیریم و چانه‌زنی کفّه سنگین‌تری از ترازو را در بر گرفته است.

■ ضربه بزرگ به برنامه ارتقای بهره‌وری در بودجه

به‌طور خاص نیز گله ما در حوزه بهره‌وری این است که ما چند تبصره در خصوص بهره‌وری داشتیم که متأسفانه در سال ۱۴۰۲ اینها حذف شدند که البته اکثرشان هم متأسفانه تا به امروز به لایحه بودجه برنگشته‌اند. سازمان برنامه و بودجه معتقد

فرهیختگان

اقتصاد

شنبه ۲۶ آبان ۱۴۰۳

شماره ۴۲۸۰

FARHIKHTEGANDAILY.COM

FARHIKHTEGANONLINE

۱۵